

L L O S
JW. J A N A
Z I E L I N S K I E G O

G. W. K. POSŁA PŁOCKIEGO

Na Sessyi Seymowej Dnia 14. Kwietnia 1794.

M I A N Y.

NAYIASNIEYSZY KROLU !

NAYIASNIEYSZE SKONFEDEROWANE STANY !

Z Astanawiając uwagę moją w toczącej się materji z dwóch dawniejszych Projektów podanych do deliberacyi, nie mogę inaczej powiedzieć, tylko, że w niektórych okolicznościach sama słusność i sprawiedliwość mówi za Miastami, które wydobydź z pod ciężącej ie przemocy, powinnością jest Prawodawstwa i Rządu Kraiowego. Lecz w niektórych żądaniach Miast nie upatruję tylko intrygę ukrywającą swoje dalsze zamiary i zyski, które podniecając ducha ambicyi w niektórych Osobach tego Stanu, żąda, i usiłuje wydobywający się Narod z pod gruzów, gnębiący go możnowładztwa przemocy, albo wystawić na ustawiczną walkę między dwiema Stanami, to jest: Rycerskim i Mieyskim, iak niegdyś działo się w Rzplitey Rzymskiej, iżby można tym sposobem utworować sobie drogę do iedynowładztwa przez podite zaprzedenie się Obywatelów na wzór następujących na Wolność Rzymską Cezarów, którzy i Gminowi i Stanowi Rycerskiemu (wygubiwszy w domowych wojnach najsilniejszych i przy Prawach Wolności obstających Obywatel w) ierzmo niewoli na karę włożyli; Albo iezli baczna przezorność dzis Seymuącey Rzplitey, na przyszłość odzrucitaby szkodliwe na dać dla Kraiu niektóre żądania Miast, wystawivszy sobie przed oczy świeży przykład utraconey wolności Stanu Szlacheckiego w Szwecyi, mogli zapalić w sercu tego Stanu nienawiść i zemść przeciw Naywyższej Zwierzchności Kraiowej, aby można uczynić go na potym instrumencie domowego zamieszkania i zguby do

reszty Kraiu. Wszak widzieliśmy za dni naszych tej przemyślney i przewrotney polityki dość iawne skutki w zrobionych związkach Toruńskim i Stuckim, które dawszy się uwieść podchlebnie, ale zdradliwie, przyobiecana pomocą i wsparciem, podchlebiali sobie wszystko podług wznieconey w nich ambicyi i chęci wymusić na słabey i bez rządu będącey Rzplitey, aż doświadczyli w skutku, że uwodzająca ich intryga, rzuciwszy na wszystkich Obywatelów pęta chaniebney niewoli, i sprawców domowego zamieszania, od nich nie wyłączyła, zostawiając ich utudzeniu tę korzyść, która towarzyszy Duszom mięszaiącym po wszechną spotoyność, to jest: żal, udręczenie serca, zgryzotę sumnienia, wieczną i niezatartą pamięć w naypożądleyszą potomność, że dawszy się uwieść, stali się okazją obfitego wylewu krwi Obywatelskiey, licznych usypanych mogił po Kraiu, złupienia i zdarcia Polski ze wszystkiego, nakoniec odpadnięcia kilku Milionów Mieszkańców w odrzynanych żywnych i znacznych częściach od Ciąła Rzplitey.

Naytańsze STANY! nie jestem ja z liczby nowych Filozofów i nim do zgonu życia mego bydz nie myślę, abym uwielbiając Prawo Człowieka w widoku nowej a bezbożney Filozofii, miał uwielbiać burzliwość Franey, tak czynią gorszące i do buntu zmierzające Pisma, którym jeżeli Rząd Kraiowy nie zaradzi, zapewne podobnego losu i u nas obawiać się potrzeba. Nie jestem równie zajęty Fanatyzmem i Egoizmem, abym chciał widzieć współmieszkańca tej Ziemi, a bliźniego mego, ięzającego w niesprawiedliwym uciemieniu bez żadney pomocy, niemającego zapewnienia Osoby i majątku swego od Rządowej Opieki, pragnę tego zawsze i żądam, aby równoważna Sprawiedliwość dla każdego Obywatela wolney Rzplitey była wymierzana, bo tego sam charakter Duszy nieskażoney prywatą żądzić powinien, ale w zamiarze przywoitym, stosownym do Praw dawnych, nie dążącym do dyffidencyi i rozterków, nakoniec do utraty miley nam wszystkim Wolności.

Nie trzeba przemyślnie wyszukiwać przyczyn upadku i zniszczenia Miast naszych, bo te iasno każdemu nie uprzedzonemu okazują się, iż przywłaszczona niesłusznie nad Prawo moc niektórych Starostów, gwałtowne ich obrhodzenie się z Miastami, wydzieranie chciwe Prawem Im Lokacyinym nadanych należytości, wpuszczenie dla większego zysku Żydów, ztąd ustawiczne pienię, nie przedo doczekana w Sądach Assessorskich Sprawiedliwość, opłacanie się kosztowne Obróćom Sprawiedliwości, a przez tych dawane dla zysku swego nowe do pieniętwa podniety, prowadzane z znacznym kosztem kilkolrotne Kom-

missye, zatrudnienie się Rolnictwem, a opuszczenie handlu i fabryk, te były i będą przyczyny, (jeżeli temu nie zaradzić Sejmujące STANY) zubożenia i zniszczenia Miast Polskich, które potym desperacyjną zaięte, resztę majątków swoich w trunku grzebały. Niech tylko będą wyięte od uzurpowanej nad Prawo czyieyżkolwiek władzy. Niech Najwyższego Rządu opieka czuwa nad losem biednych tych Mieszkańców, aby się im od nikogo nie działa krzywda, a w przypadku odniesioney, niech mają prędką i nieodwłoczną Sprawiedliwość, nie iędząc po nią do Warszawy. Niech Rzemieślnik z pracy rąk swoich żyjący, nie będzie w zapłacie od nikogo sirzywdzony, niech wzajemnie i kontraktujący od Rzemieślnika nie będzie zawiedziony i oszukany, słowem, niech będzie dla każdego bez względu na majątek i ubóstwo wymierzona nieodwłocznie Sprawiedliwość, z pewnością mogą, że i Miasta nasze będą kwitnące, i Zagranicznymi ludźmi zaludnione zostaną. Co gdy nie nastąpi, próżno się ludźć będziemy, aby blyszczące i mające na pozór Prawa, gdy Sprawiedliwości i bezpieczeństwa nie będzie, miały nam sprowadzić obiecanych w Gazetach Zagranicznych Mieszkańców.

Wyraz Praw muni ypalnych i nadanie municypalności, są to termina Cudzoziemskie, wielom nieznaione, rżnemu mniemaniu podległe, a z czasem potrzebujące tłumaczenia i explikacyi.

Nech mi się godzi podług zasięgnięney z Historji wiadomości namienić Wam Sejmujący Mężowie, co to jest municypalność? iaka ona jest? co znaczy? i z kąd wzięła swoy początek?

Municypalność, czyli *Jura municipalia*, są to własności, iż tak rzekę, zbliżające się do Monarchizmu. Tak Miasta Greckie, Rzymskie, a potym Niemieckie niemi się zaszczycając wyięte były od wielu Praw Rzymu, a w Niemczech od Cesarzów Niemieckich. Mogły bie swoią monetę, stanowić i nakładć na Mieszkańców podatki, psać dla siebie Konstytucye, i ktokolwiek w tych Miastach mieszkał, tym Prawom podlegać był winien. Do takich Miast sam nawet Rzym, który w owym czasie nad całym prawie Światem panował, nie mógł wysyłać Gubernatorów czyli Pretorów ze swemi wyrokami. Lecz Miastom municypalnym dawał zupełną wołność obracania sobie Urzędników, przepisywania sobie Ustaw podług woli i potrzeby Miast. Takie Prawo municypalne Karol W. Kolonii, a Otto Magdeburgowi Cesarze nadali, Miasto Gdańsk ochrzciwszy sobie nadane Przywileje Prawem municypalnym, i przywłaszczywszy sobie *abusivè* moc onego podług Greckich, Rzymskich, Niemieckich Miast, acz go nigdy nie miało, do

tey przyszło suchwałości, iż Stefan Bistory przymuszony został nąć oręźa na te krnąbrne i suchwale nieposłuszne Miasto, które w późniejszym czasie, jak się obeszło z Zygmuntem III. Królem, gdy chciał bezprawnie gwałtem zabrzany Kościół P. Maryi Katolikom na mocy Praw przywrócić, i poczynione *abusus* przeciw nadanym Przywilejom znieść i poprawić, odsyłam ciekawego do Historji naszej.

Gdy w krótkości tym sposobem wytłómaczyłem Wam Najiszu: STANY! istotę municypalności, a czynnością Gdańska wsparłem, zechceź Raplita nadając Miastom Polskim municypalność podług dawniejszych Projektów zrobić tyle udzielonych Rzezypo politych w Pelszcze, ile liczyć będzie Mast? które będą z czasem na Ratuszach swoich dogodne swej dumie pisać Prawa, a ustanowione przez Raplitą znosić.

Najiszujeź KROLU! rozważając też żułejszą Rewolucyą Francuzką, któź nie przyzna, iż ta z municypalności Paryskiej wybuchnęła, która skassowała Przywileie Szlachty, Kościoły z Dobr i Prerogatyw obdarła, zamach na Wiarę S. Katolicką panującą uczyniła, Króla swego w niewoli trzyma, a fałszywie sobie tłumocząc Prawo Człowieka łamie wszystkie Prawa Boskie i Ludzkie, związek społeczności zrywa i znosi, a pod wolnością Sumnienia, nieograniczone występkiem daje pole. Te i tym podobne Prawa Człowieka, day Boże! aby się z czasem nie chciały podobać Miastom naszym poduszczonym przez pisma buntownicze, i nie zaczęły od Miasta Rezydencyonalnego W. K. Mci.

Punkt względem osiadania Szlachty w Miastach z obowiązkiem zapisania się w Obywatelstwo Mieyskie, iako się zdaie przemieniać Stan Szlachecki w Mieyski, co jest przeciw dawnym Prawom już tu cytowanym, tak nie chciałbym go widzieć umieszczonym w Projekcie. Niech Obywatel Stanu Szlacheckiego mający Possessyą w Mieście podług Prawa 1550 znosi wszystkie ciężary Miasta, a nie uiszczając się w nich, niech *ex re* Possessyi odpowiada w Sądzie Mieyskim. Gdyby stoli Obywatel Stanu Szlacheckiego w celu poprawienia losu swego chciał kupczyć, lub fabrykę iaką i rzemiosło wyuczysz się utrzymywać, takowy może zapisać się w Prawo Mieyskie, i stać się Obywateltem Miasta, nie podpadając podług Praw dawnych utraceniu Szlactwa w Sukcessorach, którzy gdyby poprawiwszy losu swego, chcieli się wrócić do Obywatelstwa Stanu Szlacheckiego, bo wolę widzieć ubożego Szlachci a kupczącym i fabrykę utrzymującym, niżeli wyrabiałącym kawałek chleba u Mieszczanina, albo żebrzącym po ulicy, nie mając się czego chwycić. Lecz żeby Obywatel Szlachci *ex re* tylko Possessyi w Mieście miał uganiać się sa Urzędami Mieyskimi z pokrzywdzeniem prawdziwych Mieszczan nie widzę potrzeby ani użytku dla Miast.

Nabywanie Dóbr Ziemskich przez Mieszczan, że jest dawnem Prawami zabronione, mianowicie lat 1496. 1538. 1550 i innych tu przywiedzionych obszerniey przez usta godnych Kollegów, rozumiem, że nie przez niechęć lub wzgardę Stanu Mieyskiego Przodkowie Nasi zrobili te Prawa, ale z baczney Polityki trzymając się tego Ewangelicznego tekstu: że dwiema Panom nikt nie może razem służyć, to jest: handlować i gospodarować we Wsi, bo przykładając się do iednego, drugie opuścić musi. Wszak tego w Miasteczkach widzimy dowody, że Mieszczanie chwyciwszy się rolnictwa zaniechali handel i Rzemiosła, a Dzieci swoje przyzwyczajając do tego i dzieląc między nie grunta, uczynili je gusnemi i ubogiem, gdyż ich niechęcią aplikować do handlu i Rękodziół, czemu zaradzić by potrzeba w tym sposobie: iżby ieden tylko Syn po Oycu grunta wszystkie posiadał a inni aby do Rzemiosł byli obrócen i lub do handlu.

Zamier i cel abierających się społecznosci, Mieyskich, nie inny bydz sądzę, tylko aby przemysłem wydane plody Ziemi przerabiając na użyteczne dla Kraiu rzeczy, czynili wygodę Kraiowi, a sobie zysk za pracę, tudzież biorąc Produkta Kraiu swego, i te za granicę wywożąc, zamieniali je za rzeczy te, których Kraiu niema, a obyć bez nich nie może się. I tak w tym związku rzeczy zostając, Rolnik łoży przemysł i pracę na wyszukanie iak nayzysniejszych i obfitszych pożytków z Ziemi, Mieszczanin zaś na przerabi ni onych i zmianę przez handel z innymi Narodami. Biorąc atoli na przyszłość, gdyby się znalazł taki przychodzień przemysłowy z innego Kraiu, któryby osiadłszy w Mieście z Kapitałem, i upatrzawszy Dobra lub Wieś adatną do założenia użyteczney Kraiowi Fabryki, i tę chęć swoją i powody oświadczył Kommissyi Starbu Obojga Narodów, sądziłbym, iż bydz powinna dana moc, kupowania Dóbr osobom takowym Stanu Mieyskiego, z tym iednak warunkiem: iż gdyby *in fraudem legis* kto chciał użyć tego nadanego Prawa, i kupiwszy Dobra fabryki nie zakładał, aby podług Konstytucyi 1538. V. 1. fol. 526 odprzedać te Dobra z przyłączoną w prawie kondycyą, w latach tymże Prawem oznaczonych, *sub amissione* był obowiązany. Zeby zaś ogólnym terminem dozwalać kupowania Dóbr Stanowi Mieyskiemu, nie sądzę użytecznością dla Miast, ale tylko dogodzeniem ambicyi kilku lub kilkunastu Osob, które zebrane przez Przodków w handlu kapitały, chcą przenieść na Dobra i dawny a użyteczny Kraiowi i Im samym sposób życia odmienić.

Z słyszanych w przeszłym tygodniu w tey Izbie zdań, iż obawiać się potrzeba, aby która Potencya zapatrzywszy się na takie Prawo, nie chciała pod tym pretextem znacznych kupić Dóbr, mianowicie nad granicą leżących, nieodrębnie sądzę bydz moją powinnością, oświadczyć w

Sta

Stanach troskliwość Województwa mego umieszczoną w Punkcie 19. Instrukcyi moiej, którą czytam: „ Wielką wznieca troskliwość w Obywaczach Prowincyi Wielkopolskiej, iż coraz więcej okazuje się przykładów, że Obywatele tak Duchownego iako Świeckiego Stanu, ciągną znacznych Summ z Kamery Pruskiej, i zapisują bezpieczeństwo ich na Dobrach swoich, osobliwie nad granicą leżących, co może z czasem pociągnąć szkodliwe konsekwencye. Przeto Jchmc PP. Posłowie nie omieszkać wniesić to do Stanów końcem zarządzenia bezpieczeństwa, i zabronienia na dal podobnych pozyczań. Dopełniwszy co do mnie należało, i przeczornemu zarządzeniu Waszemu Najjaśnie: STANY oddawszy, do dalszych moich uwag przystępuję.

Zeby formować *Statum in statu* przypuszczając Miasta do Prawoactwa, nie widzę użycku ani dla Miast, ani dla Kraiu, bo pytam się, z iakich powodów mogą żądać Miasta tego Prawyilsiu? jeżeli mi kto powie, iż się obawiają, aby Stan Szlachecki nie uciążył ich Podatkami, odwołuję się do nich samych, niech mi okażą takowe Prawo, któreby ich więcej uciążało nizeli Stan Szlachecki, który w dawniejszych nieszczęśliwych czasach, pobory składać i sam własnym życiem bronić Kraiu był obowiązany, wszem niech przejrzą Xigę Praw Niesznych, a znaydą w niej ledwie nie każdego prawie Seymu, albo nowe łaski Rzeczplity wypadłe do żądań Miast, albo potwierdzenie dawnych nadań i Przywilejów. N dowód czego nich przeczytają Konstytucyą 1764 jeżeli Stan Rycerski nie dosyć dla nich uczynił, enosząc Prawo użyteczne dla siebie *Ex officio*.

Niech się zarumieni z słowa i przewrotna Polityka, pragnąca wzburzyć tych cnotliwych Mieszkańców Ziemi wrzuciąc błędnie w ich umysły, że dopiero gdy Stan Rycerski, (podług wyrazu Autora piszącego za Miastami) podgarnąwszy wszystko pod siebie i władze Królów Monarchiantów panujących, na siebie przeniósłszy obdarł Miasta z tych szanownych Przywilejów. Niech raczy wskazać Epkę piszący, kiedy to ten Duch niespokojności iednych, (iak on nazywa) obarczył łagodną spokojność drugich? Kiedy i który Sejm Prawa imsfujące, do wspólnego Prawoactwa z Stanem Rycerskim skłossował, i znieczwił? Pewny iestem; że takiego Prawa nigdzie nie znardzie, *in Volumine legum*. Jeżeli ustanowione Prawo 1497. Roku *De puniendis Decreto Palatinorum renitentibus* nastąpiło, to ieszcze Stan Rycerski nie miał Prawa wysłać Posłów, ale sami Dziedziczni Królowie, podług swojej woli dla porządku przyzwoitego one stanowili.

Cytowane niektóre Prawa *favore* Miast, wypadły zawsze z okazywości maszących Królów do wzwania wszystkich Stanów, tak iako Krzyżacy uczynili z Kazimierzem Wielkim, niechcąc dotrzymywać sawariego

pnj

przymierza, póki przez wszystkie generalne Stany nie będzie approbowanym, i tak w innych przypadkach, o czym się można w Kronikach Historji Narodowej informować, ale zmianą muszącej potrzeby, na długich zjazdach, nie czytamy o Posłach Miejskich.

Jeżeli także za znakomite którego Miasta przysługi, dla Kraju i wierności dla Królów, nadane były Przywileje, któremu Miastu iako Wilnowi od Zygmunta Augusta, to nie do Prawodactwa, ale tylko do reprezentacji szczególnie w interessach tyczących się tego Miasta, podług wyrazu samego Przywileju: „Volumus etiam insuper, ut Magistratus rzpu „nominatus Vilnensis ad omnia Comitia Generalia, tam in Magno Ducatu „Lithvaniz, quam etiam in Regno Poloniz, uno si istorum Dominiorum „debitum sortita fuerit effectum binos vel ternos Consules ex Collegio suo „mittant, qui secundum Nuntios Terrestres residendi & de rebus ad statum „Civitatis pertinentibus, dicendz sententiz ius, potestatem, facultatem, „qas perpetuis temporibus sunt habituri.” Jasno więc to nadanie okazuje, iż nie do Prawodactwa ale do reprezentacji potrzeb tego Miasta mieli prawo. Możnasz za tym żądać aby Rzeplita dla wszystkich Miast bez tych załug będących, większe w tym czasie nadawać miała Przywileje? tym bardziej gdy ustanowione Prawo Kardynalne pod punktem 6tym moc Naszą krępuje, a przy którym obstawać jest Nas wszystkich świętym obowiązkiem, bo coż będzie kiedy pod słońcem trwałego, gdy się odważemy łamać Prawa Kardynalne? Oddaę to pod Wasze światłe Zdanie Seymujące STANY, i pod Sąd twój światła a odemnie zawsze poważana Publiczności.

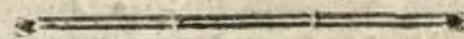
Zeby zaś dowieść nie tylko Narodowi, ale i całej Europie, że Seymująca dziś Rzeplita pod sprawiedliwym i bacznym na wszystkie wypaść mogące przypadki Królem, chce i pragnie oddać każdemu Sprawiedliwość i uszczęśliwienie, bez naruszenia dawnych i świeżo przez siebie ustanowionych Praw, radziłbym, ażeby w Juryzdykcyach iako to: Assessoryi, Policyi, Kommissyi Skarbowey, gdzie interes Miast wyciąga, iuż to, aby przez Sądowe uciśnionemi nie byli wyroki, iuż to dla dania opinii względem Handlu i Manufaktur, mogli z miast wchodzić Reprezentanci, ale osiadli zdawna w Kraju, Religii Katolickiey Rzymskiey będący, Prawa Krałowe i Handlowe znający, warując i to, aby żadne składki w Miastach czynione na nich nie były, bo to barłaięcy będzie ubożyć Miasta. Nie mięszając w to jednak Stanu Szlacheckiego Possessyą w Miście mającego, bo tym sposobem nie uczynilibyśmy żadney łaski dla Stanu Miejskiego, ale stworzylibyśmy drogę ambitnym Patrycyuszom, którzy pod szanownym tytułem Obrońców Ludu, mogliby się stać Trybunami gubiącemi wolność, i samowładztwo Rzeplitey iak w Rzymie. Gdyby zaś na

Sey-

Seymie wypadafa widoczna potrzeba w interesie którego Miasta Re-
prezentacyi, tedy z tych mieszczących się w Magistraturach dwóch wybra-
nych Delegatów może mieć audyencyą w Stanach, i żądania swoje podać
na piśmie tak jak w tym Seymie uczyniły Stany Kurlandzkie, chociaż są
Narodem feudalnym.

Przeczony Stanie Rycerski! do ciebie głos mój podnoszę zachęca-
jąc cię, abyś ani zbyttem zapalem unosić się nie zaczął, ugiąć się nie
namyślnie mawiając cię insynnacyem, ani trzymając się dawnego przesa-
du, chociaż widzieć tyle krociów Obywatelów igzących pod przemocą bez
nadaei uszczęśliwienia na mocy Praw dawnych, zawsze jednak chciej być
pamiętany na to, co światły Mąż dawniej o Polsce powiedział *Polo-
nia primum, ut Roma, Monarchia fuit, ut Roma, facta est Respublica, ne se-
at Roma imperium, hoc unum caveat.*

Zeby zaś jednostajne Polskie a nie Cudzoziemskie dla wszystkich
Miastr Naszych były Prawa, sądziłbym wyznaczyć Komisaryę *etiam* z O-
sób nie wchodzących w Seym, ale z ludzi światłych Prawa Kraiove i
polityczne znających, nie uprzedzonych fałszywemi terażnicyszey filozofii
wnioskami, którzyby równie z dobranemi od Miast światłymi Prawa Kra-
iove i Mieyskie znającymi Osobami ułożyli Xięgę jednostajnych Praw,
dla wszystkich Miast czyli Statut, w którymby dawne przywileia każdego,
Miasra za nie wątpliwe uznane, zostały umieszczone, wolność Osób i majątków
zabezpieczona, sprawiedliwość dla każdego w każdej okoliczności przepisana
handlowi i Rękodzielom bezpieczeństwo obmyślone, Cudzoziemcom wstęp
do osiadania w Miasteczkach zabezpieczony, zdzierstwo przez Cechy i Ma-
gistraty wymyślone, zniesione, Bankructwu i Marnotractwu zapobieżenia
sposoby obmyślone, słowem: aby zawierał w sobie przepis, na wszystkie
przypadki stosownie do dawnych Praw, i takowe Dzieło, aby też Kom-
missya ukonczywszy, pod aprobatę Waszę Nasyłał: STANY przyniosła, a
tym sposobem okażemy całemu Światu, że chcemy Miasta Nasze podnieść,
i dla wszystkich Ludzi wymierzyć Sprawiedliwość, nie zaś dla partyku-
larnych kilku Osób dogodzenia ambicyi, szafować nad Prawo nowemi fa-
skami, w czym Nas powinny przeświadczyć Zagraniczne Miasta, które są
kwitującymi, chociaż nie wchodzą do Prawodactwa, ale rządowej opieki i
sprawiedliwości nad sobą zawsze doznają.

XVIII. 2. 497

3269